

1934 BALKAN ANTANTI PAKTI: BALKAN-GÜNEYDOĞU AVRUPA İŞBİRLİĞİNİN ÖNCÜSÜ

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2020 / 32

14.09.2020

Giriş

Türkiye Güney Doğu Avrupa Ülkeleri İşbirliği Süreci (GDAÜ) Dönem Başkanlığını Üstlendi başlıklı analizimizde, 1934 Balkan Antantı Paktına (kısaca Balkan Paktına) değinmiş ve bu antlaşmayı Güneydoğu Avrupa İşbirliği Sürecinin öncüsü olarak tanımlamıştık [1]. Bu bağlamda Balkanların, Avrupanın alt bölgesi Güney Doğu Avrupanın merkezi olduğunu vurgulamak gerekir. Coğrafi olarak bu alt bölge, esas olarak ve öncelikle Balkan Yarımadasına bitişik olduğundan, tarihsel açıdan Balkanlar olarak bilinmektedir. Balkan tarihi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan tarihçi Maria Todorova, Balkanları Tahayyül Etmek (*Imagining The Balkans*) adlı kitabında, Balkanlar teriminin Türkçe köklerini ve Güneydoğu Avrupa ile Balkanlar terimlerinin nasıl birbirlerinin yerine kullanılabildiğini ayrıntılı olarak açıklamaktadır[2].

Yukarıda bahsedilen analizimizde GDAÜnün, bölgedeki tek yerel girişim olarak görüldüğüne ve bölgesel olarak sahiplenilen süreç şeklinde tanımlandığına dikkat çekmiştik.[3]1934 Balkan Paktı, genel olarak, 1930larda Balkan ülkelerinin güvenlik endişelerine yanıt niteliğini taşıyan bir antlaşma niteliğini taşımakla birlikte, bölgesel sahiplik niteliğini bu pakta da atfetmek mümkündür. Bölgesel sahiplik niteliğini ve 1934 Balkan Paktının imzalanmasının nedenlerini daha iyi kavramak için, 1930da Balkanlardaki ve Avrupadaki siyaset ve güvenlik ortamını değerlendirmek, zamanın özelliğini ve siyasi ortamını anlamak gerekmektedir.

1930larda Avrupa ve Balkanlardaki Siyaset ve Güvenlik Ortamlarının Kısa Değerlendirmesi

1919-1920 Paris Barış Konferansının sonucu olarak Dünya Savaşını sonlandıran altı ana

barış antlaşması vardır. Bunlar, Almanya ile Versailles, Avusturya ile Saint-Germain-en-Laye, Bulgaristan ile Neuilly, Macaristan ile Trianon, Osmanlı İmparatorluğu ile Sevr ve son olarak Türkiye ile Lozan antlaşmalarıdır. Paris Barış Konferansını takiben, 10 Ocak 1920 tarihinde üyeleri tarafından kabul edilen (kurucu) Paktın temel ilkeleri çerçevesinde, evrensel barışı sağlamak ve milletler arası işbirliğini geliştirmek, barış ve güvenliği garanti etmek hedefiyle Milletler Cemiyeti (MC) kurulmuştur [4]. MC, 1923te Karşılıklı Yardımlaşma Antlaşması hazırlamış ve üye ülkelerin onayına sunmuştur. Bu Antlaşmaya göre, bir devlet diğerine saldırdığı takdirde Milletler Cemiyeti saldıran ülkenin hangisi olduğuna dört gün içinde karar verecek ve diğer devletler de saldırıya uğrayan devlete yardım edecekti. Ancak, üye ülkeler arasındaki görüş ayrılığı yüzünden güvenliği koruma yönündeki bu çabalar sonuçsuz kalmıştır. Sonrasında, 1924 yılında Milletler Cemiyeti, uyuşmazlıkların zorunlu tahkim yoluyla çözülmesini öneren ve uluslararası çatışmalarda saldırgan ülkeyi bulmak için bir yöntem geliştiren Uluslararası Anlaşmazlıkların Dostane Çözümüne Dair Cenevre Protokolünü kabul etmiştir. Protokol, uluslar arasındaki bütün hukuki anlaşmazlıkların Dünya Mahkemesine sunulmasını öngörmüş ve silahsızlandırma konferansı düzenlenmesi çağrısında bulunmuştur. Ancak bu girişim de başarısızlıkla sonuçlanmıştır[5].

MCnin uluslararası barışı sağlama konusunda başarısız olduğu ve etkisiz olduğunun kanıtlandığı böyle bir dönemde, o zamanki Alman Dışişleri Bakanı Gustav Stresemannın girişimiyle;

> Alman, Belçika, İngiliz, Fransız, İtalyan, Polonya ve Çekoslovakya Hükümetlerinden temsilciler, kendi ülkelerini savaşın zararlarından korumak ve ortaya çıkabilecek her türlü sorunun barışçıl çözümünü sağlamak üzere, ortak anlaşma yolları bulunması amacıyla 5-16 Ekim 1925 tarihlerinde Locarnoda (İsviçre) bir araya gelmiştir[6].

Locarno Konferansının Nihai Protokolüne göre, yakarıda belirtilen ülkeler, birbirine bağlı olduğu düşünülen taslak antlaşma ve sözleşmelere onaylarını vermişlerdir. Bu belgeler bilahare Londrada 1 Aralık 1925te resmen imzalanmıştır [7].

Locarno Antlaşmalarının esas anlamı, Almanyanın batı sınırlarını değiştirmek için güç kullanmayı reddetmesi ve doğu sınırlarında hakem kararını uygulamayı kabul etmesidir. Aslında Birleşik Krallık, Belçika ve Fransaya askeri destek sağlamayı kabul etmiş, ancak aynı garantiyi Polonya ve Çekoslovakyaya vermemiştir. Fransa ise Polonya ve Çekoslovakyaya bazı taahhütlerde bulunmuştur. Bu arada, Fransa ve Almanya ilişkilerini normalleştirmiştir. Böylece Almanya, savaştan sonra ilk kez Avrupada büyük devlet statüsünü tekrar kazanmıştır. Sonuç olarak Locarno Antlaşmaları, Almanya ile komşuları Belçika ve Fransa arasında uzlaşma için zemin hazırlamış ve Almanyanın 1926da Milletler Cemiyetine girişinin önünü açmıştır. Ancak bu düzenlemeler, Avrupanın orta ve doğu kesimlerinde revizyonist girişimlere sebep olmuş ve bir bakıma Balkanlar dahil bu bölgeleri kendi kaderine terk etmiştir. Bu noktada, Locarno Antlaşmalarına katkılarından dolayı İngiliz Dışişleri Bakanı Austen Chamberlainin 1925te Nobel Barış Ödülünü kazandığından söz etmek yerinde olacaktır. Sonrasında Almanya ve Fransa Dışişleri Bakanları Gustav Stresemann ve Aristide Briand da 1926da aynı ödüle layık görülmüşlerdir [8].

Balkanlarda İşbirliği Arayışı ve Balkan Paktına Giden Yol

Daha önce bahsedildiği üzere, Birinci Dünya Savaşından sonra dünya barışının ancak ortak bir güvenlik sistemi kurulması halinde sağlanabileceği görüşü hâkim olmuş ve Milletler Cemiyeti bu yönde en önemli araç olarak görülmüştür. Ancak daha sonraları MCnin tek başına bütün devletlere güvenlik sağlamakta başarısız olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun en aşikâr örneği, 1925 Locarno Antlaşmalarıdır. Locarno Antlaşmaları, Paris Barış Konferansı sonrasında oluşan statükoyu bozmuş, Batı Avrupada Almanya ve İtalya, Balkanlarda Bulgaristan gibi revizyonist devletlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur [9]. Bulgaristanın, 7 Kasım 1919 tarihli Neuilly Antlaşması sonucunda Yugoslavyaya, Romanyaya ve Yunanistana karşı kayda değer ölçüde toprak kaybettiğinin belirtilmesinde fayda vardır. Batı Trakyanın Yunanistana verilmesinden doğan kayıplar, Bulgaristanın, İkinci Balkan Savaşının sonlandıran Bükreş Antlaşması ile kazandığı Ege Denizine doğrudan erişim hakkını da elinden almıştır [10]. Batı Trakyada büyük ölçüde Türk-Müslüman nüfusun yaşadığı hususunun bu bağlamda akılda tutulmasında da yarar bulunmaktadır.

Güneydoğu Avrupa bölgesini görmezden gelen Batı Avrupadaki bu gelişmelerin bir sonucu olarak, Balkan ülkeleri iki taraflı ve çok taraflı anlaşmalar yoluyla kendi güvenlik ihtiyaçlarına uygun bölgesel yaklaşımlar geliştirme arayışına girmişlerdir. Bu bağlamda, Birinci Dünya Savaşının rakip tarafları arasında bir yakınlaşma gerçekleşmiştir. Bunlar arasında en önemlisi Yunan-Türk yakınlaşmasıdır. Bu yakınlaşma sürecinin safhalarını kronolojik olarak şöyle özetleyebiliriz:

- Lozan Antlaşmasını takiben, zorunlu nüfus mübadelesi sonucunda *établi* (Yerleşikler) sorunu ortaya çıkmıştır. Taraf ülkeler, Antlaşma çerçevesinde kimlerin *établi* sayılacağı konusunda bir uzlaşmaya varamamıştır. Sorun aşama-aşama çözülmüştür. İlk aşama, 21 Haziran 1925te Ankara Antlaşmasının imzalanmasıdır [11].
- Aynı soruna dair ikinci antlaşma, 1 Aralık 1926da Atinada imzalanmıştır.
- Yunan Dışişleri Bakanı Eleftherios Venizelos, Ağustos 1928de o zamanki Türk Başbakanı İsmet İnönüye dostluk, saldırmazlık ve tahkim öneren samimi bir mektup yazmıştır [12].
- İsmet İnönü 27 Eylül 1928de Venizelosa yazdığı mektubunda, Venizelosun mektubunun Türk-Yunan ilişkileri tarihinde yeni ve içten bir dostluğun başlangıcı olduğunu vurgulamıştır [13].
- Türkiye ve Yunanistan arasında nüfus mübadelesinin sebep olduğu siyasi ve ekonomik sorunlar, 10 Temmuz 1930da Ankara Antlaşması ile çözüme kavuşmuştur [14].
- İnönünün davetiyle Venizelos, Ekim 1930da Ankara ve İstanbulu ziyaret etmiştir.

- 30 Ekimde ticari ve diğer anlaşmalar ile birlikte Dostluk, Tarafsızlık, Arabuluculuk ve Hakemlik Antlaşması imzalanmıştır.
- Uzlaşma, İnönünün 3-6 Ekim 1931de Atinaya gerçekleştirdiği iade ziyareti ile devam etmiştir [15].
- 1932de Venizelos, politikaları beklenen siyasi ve ekonomik sonuçları vermediği gerekçesiyle Başbakanlıktan istifa etmiştir. Ardından 14 Eylül 1933te Yunan Başbakanı Panagis Tsaldiris Ankarayı ziyaret etmiştir. İnönü ve Tsaldiris Ankarada Türkiye ve Yunanistan arasında Dostluk Antlaşmasını imzalamışlardır. Bu 10 yıllık anlaşma ile revizyonist Bulgaristandan gelebilecek tehditlerin önlenmesi planlanmıştır[16].

Bu bağlamda, Yunan-Türk yakınlaşması çerçevesinde Venizelosun, Mustafa Kemal Atatürkü 1934de Nobel Barış Ödülüne aday göstermesinden bahsetmekte fayda vardır[17]. Norveç Nobel Komitesi Başkanına yazdığı 12 Ocak 1934 tarihli mektubunda Venizelos, En ciddi farklarla birbirinden ayrılan insanların bile barış için samimi duygularla bir araya gelebileceklerini gösteren bu yakınlaşma, hem müdahil iki ülke için hem de yakın Doğuda barışı sağlamak için çok faydalıdır. Yakın Doğuda barışa giden yolda yeni bir dönemi başlatan Yunan-Türk Paktının imzalandığı 1930 yılında Yunan Hükümetinin lideri olarak Mustafa Kemal Paşayı seçkin Nobel Barış Ödülüne aday göstermekten onur duyarım. ifadelerini kullanmıştır [18]. Nobel Ödülleri Adaylık Arşivi internet sitesine göre Atatürk, 1934te Nobel Barış Ödülü kısa son adaylar listesinde yer almıştır. Bahsedilen arşivin yorumlar bölümünde şu ifade mevcuttur:

> Kemal kısa listedeydi, fakat hiçbir değerlendirme yazılmamıştı. Daha sonra eklenmesi gerekiyordu, ancak hiçbir değerlendirme eklenmedi. 1934te Mustafa Kemale, Türkiye ulusal meclisi tarafından Atatürk (Türklerin Atası) ismi verilmişti[19].

Balkan Konferansları (1930-1933) ve 1934 Balkan Paktı

1934 Balkan Paktına zemin hazırlayan Balkan Konferanslarının başlangıcı, 6-10 Ekim 1929da Atinadaki yirmi yedinci Uluslararası Barış Bürosu Kongresine kadar uzanır. Uluslararası Barış Bürosunun internet sitesine göre;

> Uluslararası Barış Bürosu, Napolyon Savaşlarını takiben genellikle Avrupa ve Kuzey Amerikada kademeli olarak gelişen ulusal barış topluluklarını bir araya getirmek üzere her yıl düzenlenen geniş çaplı toplantılar olan Evrensel Barış Kongrelerindeki danışmaların sonucu olarak 1891-92de kurulmuştur. Barış Topluluklarının temsilcileri, bu hareketin ulusal kuruluşların faaliyetlerini koordine etmek ve Evrensel Barış Kongreleri düzenlemek için daimi ofise ihtiyacı olduğunu düşünmüşlerdir. Bu yüzden, Daimi Uluslararası Barış Bürosu kurulmuştur (Daha sonra daimi ifadesi kaldırılmıştır) [20].

Kongrenin üçüncü komisyonu, 1924de Yunanistan Başbakanı olarak görev yapan Alexandros Papanastasiounun başkanlığında, özellik arz eden Balkan Birliği konusunu incelemiştir. Papanastasiou toplantıdaki konuşmasında, dünya federasyonu veya hatta bir Avrupa Birliği oluşturmanın zorluklarını açıklarken şu ifadelere yer vermiştir;

> Türkiye de dâhil, Balkan halkları arasında daha sınırlı olarak (konfederasyonun) gerçekleştirilmesini sürdürmek için hala fırsat olacaktır. Bu insanların kaderleri ve yaşadıkları değişimler, aynı veya ortaktır; yüzyıllar boyu aynı siyasi organizasyon çerçevesinde yaşadılar; benzer alışkanlıklara, fikirlere ve genelde ortak çıkarlara sahiptiler; diğer bir deyişle, birleşmelerini kolaylaştıracak birtakım ortak özelliklere sahipler.

Bu tutum kabul gördükten sonra, 9 Ekimde her yıl Balkan Konferanslarının yapılmasını ve Uluslararası Barış Bürosunun ilk toplantıyı düzenlemede öncü rolü üstlenmesini öneren bir teklif genel kurula sunulmuştur. Kongre, bu önergeyi övgüyle kabul etmiştir [21].

Uluslararası Barış Bürosu, 12 Mayıs 1930da altı Balkan devletinin tümünün Dışişleri Bakanlarına davetiyeler göndermiştir. Bu davetiyelerde, Atina Kongresinde Avrupanın bu kısmında yaşayan 60 milyonluk Balkan halkları arasında yakınlaşmayı teşvik edici ve arttırıcı yöntemlerin bulunması amacıyla neredeyse hepsi Balkan ülkelerinin temsilcilerinden oluşan bir alt komite kurulması önerilmiştir. Uluslararası Barış Bürosu, önerge metnini Dışişleri Bakanlarına iletirken, önerge onaylanırsa Konferansın Ekim 1930da toplanmasını ve bütün ülkelerin aydın kesimlerden temsilcilerin, hükümetleri için bağlayıcı olmayacak şekilde, gayri resmi olarak toplantıya katılmasını telkin etmiştir. Aynı zamanda, Konferans resmi olmasa ve hükümetlerin sorumluluğu altında bulunmasa bile, temsilciler hükümetlerin maddi ve manevi desteği olmadan hareket edemeyecekleri cihetle, hükümetleri Konferansın çalışmalarından, önerilerilerinden ve amaçlarından haberdar edecek gözlemciler in de toplantılara katılması gerektiği hususunu belirtmiştir [22]. Davetiyede, çıkarlarının kendilerinden başka hiçbir tarafça daha iyi gözetilemeyeceği, geçmişte yaşadıkları sıkıntılara sadece kendilerinin çözüm bulabilecekleri anlaşıldığı zaman Balkanların Avrupanın hassas noktası olmaktan çıkabileceği ifadesine de yer verilmiştir [23].

Bu hazırlık çalışmalarının ardından 6-11 Ekim 1930 tarihlerinde Atinada Birinci Balkan Konferansı düzenlenmiş ve katılımcıların, Balkan ülkeleri arasında uzlaşmacı ilişkiye dayanan bir Balkan Paktı üzerinde çalışmasını öneren karar kabul edilmiştir. Konferans ek olarak Balkan Paktı için bir ön taslak hazırlanmasına karar vermiştir. Balkan Paktı taslağı hazırlama görevi, Romanyadan M.Pop ve Selanik Hukuk Fakültesi Dekanı Profesör Spiropoulos başkanlığındaki siyasi komiteye verilmiştir. İstanbulda 20-26 Ekim 1931 tarihlerinde gerçekleştirilen İkinci Konferansta Spiropoulosun taslağı tartışılmış ve Bükreşte düzenlenecek Üçüncü Balkan Konferansında Balkan Paktına nihai şeklin verilmesi kararlaştırılmıştır. 22-29 Ekim 1932de düzenlenen Üçüncü Balkan Konferansında Bulgar delegeler, Konferansta gözlemci olmayı kabul etmiş olmalarına rağmen, Konferansı azınlıklara öncelik verilmesi gerektiği konusunda ikna edemeyince resmen geri çekilmiştir. Dördüncü Balkan Konferansı, 5-11 Kasım 1933 tarihlerinde Selanikte düzenlenmiş ve Balkan Paktını kabul edilmiştir. Bulgaristan hükümeti, Balkanlarda ülkesel hükümranlık

alanlarına dair statükoyu kabul etmiş olmamak için Balkan Paktına katılmayı reddetmiştir. Bulgaristanın Balkan Paktında yer almayı reddetmesi, Batı Trakyaya ilişkin toprak taleplerini ifşa etmiş ve Ege Bölgesine doğrudan erişim isteğinin devam etiğini göstermiştir [24].

Balkan Antantı Paktının orijinal metni Fransızcadır. Milletler Cemiyeti Antlaşmaları Serisine dâhil edilen İngilizce çevirisi Milletler Cemiyeti Sekreterliği tarafından yapılmıştır. Milletler Cemiyeti Antlaşmaları Serisinde yer alan Fransızca ve İngilizce metinler ulaşım kolaylığı açısından aşağıdaki eklerde sunulmaktadır [25].

Pakt, kısa bir önsöz ve üç maddeden oluşmaktadır. Önsözde, taraf ülkelerin ana amacının, mevcut akdi zorunluluklarının sıkı sıkıya gözetilmesi ve Balkanlardaki mevcut toprak hükümranlığının aynen muhafazasını sağlamak olduğu açıklanmıştır. Bu kısa cümle, Bulgaristanın neden Balkan Paktına katılmadığını açıklar niteliktedir. Maddelerde özetle, imzacı dört ülkenin her birinin güvenliğini ve Balkan sınırlarını karşılıklı olarak garanti ettiği, önceden danışmaksızın mevcut anlaşmanın tarafı olmayan başka herhangi bir Balkan ülkesine siyasi eylemde bulunmayacağı, aynı zamanda diğer taraf ülkelerin rızası olmaksızın bir Balkan ülkesine siyasi zorunluluk yüklemeyeceği ve Paktın katılımı olumlu karşılanan herhangi bir Balkan ülkesine açık olduğu belirtilmiştir. Paktın ayrılmaz bir parçası olan ekli protokolde, paktın özünde hiçbir devlete yönelik olmadığı, ayrıca herhangi bir Balkan Devleti adına Balkan sınırlarında herhangi bir saldırganlığa karşı güvenliği garanti etmeyi amaçladığı kaydedilmiştir. Sonuç olarak sınırları Balkanlarda olmayan taraflardan birinin sınırları saldırı altında kalırsa veya saldırı Balkanların dışından yapılırsa pakt işlerlik kazanmayacaktır. Ancak bir Balkan ülkesi, Balkan ülkesi olmayan bir ülkenin saldırısına katılırsa, paktın hükümleri faal hale gelecektir. Aslında bu hükümler, paktın olası bir Bulgar saldırısı göz önüne alınarak imzalandığının bir göstergesidir [26].

Balkan Paktından kısa bir süre sonra 2 Kasım 1934de, Paktın tarafları, yılda iki kez ve gerektiğinde özel oturumla toplanacak Bakanlar Kurulunu oluşturan Balkan Antantı Organizasyonunun statüsünü kabul etmiştir. Ek olarak, Ekonomik Danışma Konseyi ve mevzuatı uyumlaştırmakla yükümlü Özel Komite kurulmuştur.

Pakt, birçok konuda ortak tutum geliştirerek İkinci Dünya Savaşına kadar etkili bir şekilde işlemiş ve Bakanlar Kurulunun son toplantısı İkinci Dünya Savaşı çıktığında Şubat 1940da yapılmıştır [27].

Bölgedeki Yer Adları Üzerine Düşünceler: Balkanlar yerine Güney Doğu Avrupa

Özellikle 1990lardan sonra Balkanlar terimi, yıllar boyu olumsuz gelişmelerle ilişkilendirilmiş ve Balkanlar terimine karşı ön yargılar oluşmuştur. Bu olumsuz ön yargılar, zamanla tüm bölgenin kasıtlı ve planlı olarak şeytanlaştırılmasına dönüşmüştür. Böyle bir ortamda, sadece bölgede değil Avrupada da Türk mirasını yansıtan ve yüzyıllardır kullanılan bölgenin ismi, yeni yaratılan adlarla değiştirilmeye çalışılmıştır. Bölgeye atfedilen olumsuzlukların asıl sorumlusunun bölge ülkeleri olduğuna şüphe yoktur. Ancak bu olumsuzlukların ortaya çıkmasında Batı Avrupa ülkelerinin payı yoktur denemez. Bu

bağlamda, bölgeyi coğrafi parçalara bölme girişimleri ve bazı bölge ülkelerinde parçalanmayı teşvik eden girişimler unutulmamalıdır. Bu kapsamda, Balkan bölgesinin yirminci yüzyılın başlarından beri bazı Avrupa ülkeleri tarafından öteki olarak görüldüğünü ve özellikle kriz durumlarında kendi kendine karar veremeyen istikrarsız bir dış çevre olarak mütalaa edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç

Yukarıdaki giriş kısmında GDAÜnün, Güney Doğu Avrupa bölgesinde ortaya çıkan ve bölgesel sahipli bir girişim olarak görüldüğüne değinmiştik. 1934 Balkan paktı, özünde Balkan ülkelerinin güvenlik ihtiyaçlarını karşılama amacı ile tasarlanmış olsa da, geniş anlamda Balkanlara istikrar kazandırmak için bölge ülkelerinin işbirliği isteklerini temsil etmiştir. Aslında yukarıda belirtildiği üzere, Balkan Antantı Organizasyonu çerçevesinde, ekonomik işbirliğini geliştirmek için Ekonomik Danışma Konseyi kurulmuştur. Danışma Konseyinin Statüsü, 1934te Ankarada kabul edilmiştir. Statünün 5. Madde (a) fıkrasında Balkan Antantının tarafları arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin yoğunlaştırılması hususuna yer verilmiştir. Statünün 5. Madde (b) fıkrasında, Özellikle Tuna ve Karadenizin kullanılması yoluyla Balkan devletleri arasındaki ve Orta Avrupa ile Asya arasındaki ticaretin ve diğer denizcilik ilişkilerinin kolaylaştırılmasını sağlayıcı yöntemlerin geliştirilmesine atıfta bulunulmaktadır. Statüde aynı zamanda bir Balkan Bankası kurulması imkânından ve genel turizm trafiğinden söz edilmiştir [28]. Bu örnekler, 1934 Balkan Paktının aslında güvenlikten öteye daha geniş işbirliği öngördüğünü ve günümüzde de geçerliliğini kaybetmemiş belli başlı ekonomik sorunlara cevap vermeye çalıştığını göstermektedir.

GDAÜnün Güneydoğu Avrupa'da İyi Komşuluk İlişkileri, İstikrar, Güvenlik ve İşbirliği Şartı, öncelikli amacın bölgeyi barış, güvenlik, istikrar ve işbirliği alanı haline dönüştürmek için bölgedeki bütün devletler arasında iyi komşuluk ilişkilerini güçlendirmek olduğunu belirtmektedir[29]. Bu amaca ulaşmak için GDAÜ Şartı, siyasi, güvenlik ve ekonomik işbirliğini teşvik etmeyi ve geliştirmeyi öngörmektedir. GDAÜnün öncelikli amacının ve bu amaca ulaşma yöntemlerinin, Balkan Paktından çok farklı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun yanı sıra, ikisi de temel olarak yerel girişimlerdir. Bu bağlamda GDAÜ, ayrım yapmaksızın tüm Balkan/Güney Doğu Avrupa ülkelerini aynı çatı altında bir araya getiren bir forumu temsil etmektedir. Bu bakımdan GDAÜnün bir boş konuşma yeri olarak görülmemesi gerekir.

Bu yüzyılın başlarında Balkanlar hakkında kaleme alınmış aydınlatıcı makalelerden birinde Balkanlara yönelik olumsuz algı ile ilgili olarak şu hususlar belirtilmektedir:

> Bu algının oluşmasında payı olan çoğu kanıtı bölgenin kendisi sağlamıştır: Bosna-Hersekten Kosova ve Makedonyaya kadar bölgede büyük ölçüde gerginlik ve açık veya gizli çatışmalar olmuştur... Ancak bu çatışma ortamında ne iyi komşuluk ilişkileri ne de bölgesel işbirliği için yapılmış çalışmalar, Balkanlardaki çatışmalar ve çatışma çözme çabaları kadar yankı bulmuştur... Balkan Savaşlarının mirasına ve Balkanlardaki bazı derin ihtilaflara rağmen, geçmişte de iyi komşuluk ilişkileri ve

işbirliği yoktu denemez. 1930larda başlayan Balkan Konferansları, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve fikri alanlarda gevşek bir Balkan ülkeleri federasyonu kurmayı hedeflemiştir. Bu yüzden 1934 Balkan Paktı taraf ülkelerin -Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya- yalnızca güvenlik endişelerine dayandığı için Balkan Konferanslarında kısmi bir başarı elde edilmiştir [30]

Yukarıdaki makalede de belirtildiği üzere, Balkanlar, istikrarsızlığa mahkûm bir bölge değildir. Geçmişteki 1934 Balkan Paktı gibi GDAÜ de, bölgenin, ortak işbirliği düzenlemeleri, platformlar ve bölgesel sahiplik üretebilecek, Bölgesel İşbirliği Konseyi gibi, işbirliği çerçevesi oluşturabilecek isteğe ve imkâna sahip olduğunun güzel bir örneğidir.

Image not found or type unknown

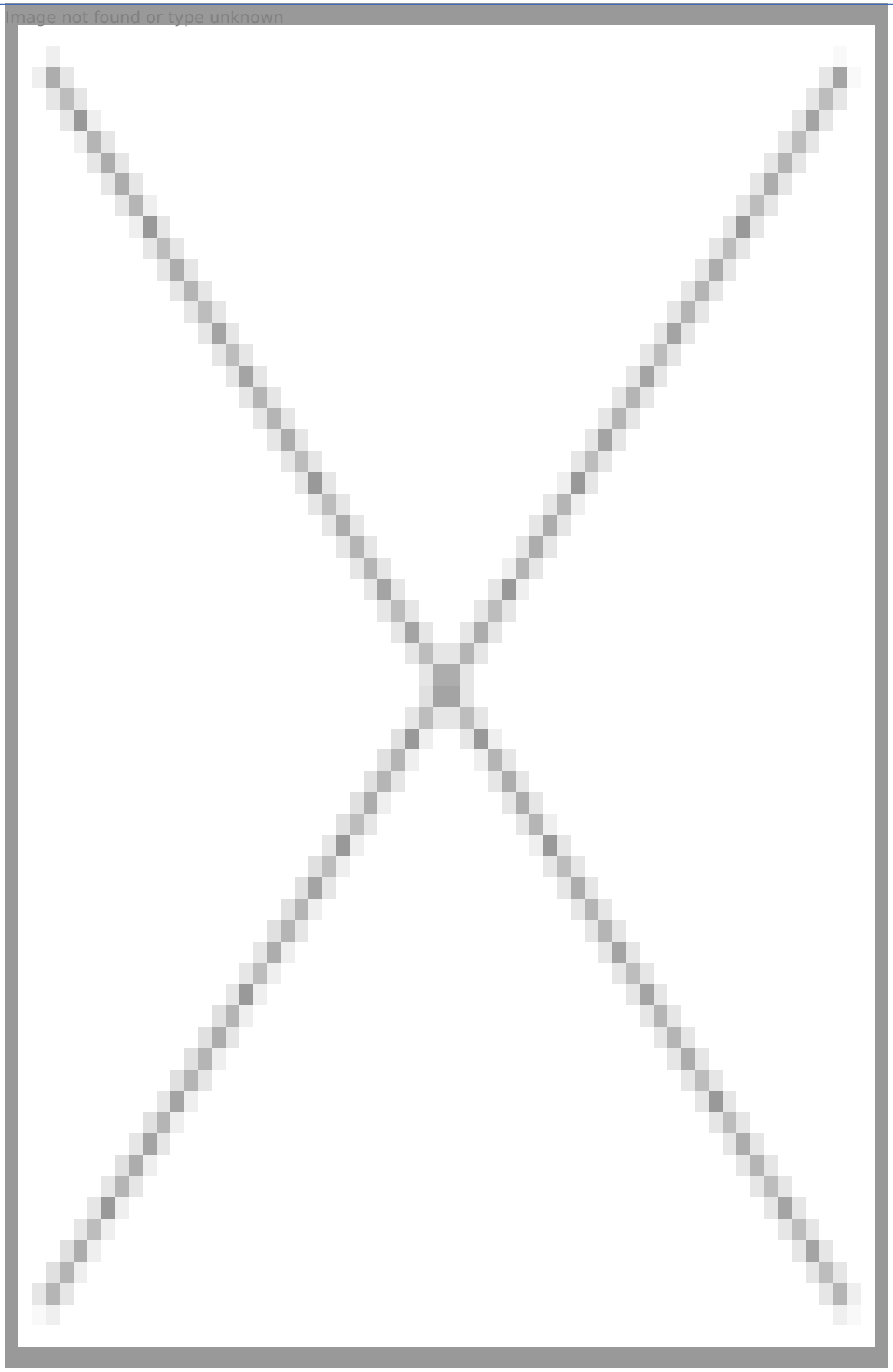

Image not found or type unknown

Image not found or type unknown

Image not found or type unknown

Image not found or type unknown

Image not found or type unknown

Image not found or type unknown

Bu Analiz yazısının aslı İngilizce olarak kaleme alınmıştır. AVİM Stajyeri Damla Uslu makalenin tercümesine katkı sağlamıştır.

**Fotoğraf: https://aws.amazon.com/tr/s3/

[1] Teoman Ertuğrul Tulun, Turkey Has Assumed The Chairmanship-In-Office Of The South East Europe Cooperation Process (Seecp), *Center For Eurasian Studies (AVİM)* 2020, sy 20 (17 Temmuz 2020), https://avim.org.tr/en/Analiz/TURKEY-HAS-ASSUMED-THE-CHAIRMANSHIP-IN-OFFICE-OF-THE-SOUTH-EAST-EUROPE-COOPERATION-PROCESS-SEECP.

[2] Maria Todorova, *Imagining the Balkans* (New York: Oxford University Press, 2009), 21-38;161-183.

[3] Relations with the Balkan Region, Web Portal, Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, 2011, http://www.mfa.gov.tr/relations-with-the-balkan-region.en.mfa.

[4] History of the League of Nations (1919-1946) (United Nations Office At Geneva), 1919-46, erişim 01 Ağustos 2020, https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/36BC4F83BD9E4443C1257AF3004FC0AE/%24f
.

[5] Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, 23rd bs (İstanbul: Timaş Yayınları, 2004), 86-87.

[6] 3. The Treaties Of Locarno 1925 Final Protocol Of The Locarno Conference,1925 (The Organisation Of Collective Self-Defence, 16 Ekim 1925), https://www.fransamaltingvongeusau.com//documents/dl1/h2/1.2.3.pdf.

[7] Final Protocol enlists these instruments as Treaty between Germany, Belgium, France, Great Britain, and Italy

(Annex A); Arbitration Convention between Germany and Belgium (Annex B); Arbitration Convention between Germany and France (Annex C); Arbitration Treaty between Germany and Poland (Annex D); Arbitration Treaty between Germany and Czechoslovakia (Annex E). In addition to these draft treaties France, Poland, and Czechoslovakia have also concluded at Locarno draft agreements in order reciprocally to assure to themselves the benefit of the said treaties.

[8] All Nobel Peace Prizes, Web Portal, The Nobel Prize, 2020, https://www.nobelprize.org/prizes/lists/all-nobel-peace-prizes.

[9] Melek Fırat, Yunanistanla İlişkiler, içinde *Türk Dış Politikası. Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, ed. Baskın Oran, 15th bs, c. 1 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009), 350.

[10] Frank Maloy Anderson ve Amos Shartle Hershey, *Handbook for the Diplomatic History of Europe, Asia, and Africa, 1870-1914* (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1918), 439-41, https://archive.org/details/handbookfordipl01hersgoog/page/n8/mode/2up?q=439.

[11] Onur Yıldırım, *Diplomacy and Displacement: Reconsidering the Turco-Greek Exchange of Populations, 1922-1934*, 1st bs (New York: Routledge, 2006), 102-3; 116-17.

[12] Ioannis D. Stefanidis, Reconstructing Greece as a European State: Venizelos Last Premiership, 1928-32, içinde *Eleftherios Venizelos: The Trials of Statesmanship*, ed. Paschalis M. Kitromilides (Edinburgh: The Edinburgh University Press, 2006), 221.

[13] Fırat, Yunanistanla İlişkiler, 345.

[14] Melek Fırat, Relations With Greece, içinde *Turkish foreign policy, 1919-2006 □□ facts and analyses with documents*, çev. Mustafa Aksin, Accessed from http://nla.gov.au/nla.cat-vn5680539 (Salt Lake City: University of Utah Press, 2010), 208.

[15] Fırat, 208.

[16] Fırat, 210.

[17] Zafer Çakmak, Venizelosun AtatürküNobel Barış Ödülüne Aday Göstermesi, *Erdem* 2008, sy 52 (2008): 91-110.

[18] E. K. Venizelos, Nomination Letter by Eleftherios K. Venizelos for the Conferral of the Nobel Peace Prize upon Mustafa Kemal Pasha (Ataturk), çev. Penny Pouliou, 12 Ocak 1934, https://greekworldmedia.com/2017/03/19/nomination-letter-by-eleftherios-k-venizelos-for-the-conferral-of-the-nobel-peace-prize-upon-mustafa-kemal-pasha-ataturk/.

[19] Nomination Archive, Web Portal, The Nobel Prize, 2020, https://www.nobelprize.org/nomination/archive/show.php?id=7872.

[20] Rainer Santi, Over a Century of Peace-Making (International Peace Bureau, 1991), http://www.ipb.org/wp-content/uploads/2017/02/100-Years-of-Peacemaking-46pp.pdf.

[21] Robert Joseph Kerner ve Harry Nicholas Howard, *The Balkan Conferences And The Balkan Entente 1930-1935: A Study In The Recent History Of The Balkan And Near Eastern Peoples* (Whitefish: Kessinger Publishing, LLC, 2010), 25.

[22] The First Balkan Conference, *Bulletin of International News* 7, sy 11 (20 Kasım 1930): 3-9.

[23] Kerner ve Howard, *The Balkan Conferences And The Balkan Entente 1930-1935: A Study In The Recent History Of The Balkan And Near Eastern Peoples*, 26.

[24] Mustafa Türkeş, The Balkan Pact and Itsimmediate Implications Forthe Balkan States, 1930 □□□□*Middle Eastern Studies* 30, sy 1 (01 Ocak 1994): 123-44, https://doi.org/10.1080/00263209408700986.

[25] Greece, Roumania,Turkey And Yugoslavia Pact of Balkan Entente, and Protocol-Annex. Signed at Athens, February 9th, 1934. (League Of Nations, 09 Şubat 1934), VOLUME CLIII-3514, https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20153/v153.pdf.

[26] Fırat, Relations With Greece, 212.

[27] Fırat, 212.

[28] Kerner ve Howard, *The Balkan Conferences And The Balkan Entente 1930-1935: A Study In The Recent History Of The Balkan And Near Eastern Peoples*, 236-37.

[29] Charter On Good-Neighborly Relations, Stability, Security And Cooperation In South-Eastern Europe (Regional Cooperation Council, 12 Şubat 2000), https://www.rcc.int/files/user/docs/2013.10.03_CHARTER_SEECD.pdf.

[30] Şule Kut ve N. Aslı Şirin, The Bright Side of Balkan Politics: Cooperation in the Balkans, içinde *Is Southeastern Europe Doomed to Instability?: A Regional Perspective Hardcover*, ed. Dimitri A. Sotiropoulos ve Thanos Veremis, 1st bs (New York: Routledge, 2002), 10-23.

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "1934 BALKAN ANTANTI PAKTI: BALKAN-GÜNEYDOĞU AVRUPA İŞBİRLİĞİNİN ÖNCÜSÜ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2020 / 32. Eylül 14. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Analiz/1934-BALKAN-ANTANTI-PAKTI-BALKAN-GUNEYDOGU-AVRUPA-ISBIRLIGININ-ONCUSU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır